

Jenny Erpenbeck

Gaan, ging, gegaan

ROMAN

Vertaald uit het Duits door Elly Schippers

van gen ne p
amsterdam

Eerste druk maart 2016

Oorspronkelijke titel en uitgave *Gehen, ging, gegangen*

Albrecht Knaus Verlag, München 2015

© 2015 Albrecht Knaus Verlag, onderdeel van Verlagsgruppe Random
House GmbH, München

© Nederlandse vertaling, 2016 Elly Schippers | Uitgeverij Van Genneep
Nieuwezijds Voorburgwal 330, 1012 RW Amsterdam

Illustratie omslag Saleh Bacha

ISBN 9789461644053 | NUR 302

www.uitgeverijvangennep.nl

[...]

Als Richard in het bejaardentehuis komt, krijgt hij te horen: U hebt pech vandaag, op vrijdag gaan de zwartjes 's middags altijd bidden.

Is er niemand?

Jawel, een paar christenen.

Dan probeer ik het gewoon, zegt Richard. In 2017 doet niemand open als hij klopt, maar in 2019 doet een slaperig uitziende jongeman de deur voor hem open. Op zijn wangen groeien een paar zachte baardharen. Het moet een van degenen zijn die tijdens Richards eerste bezoek aan Apollo op de twee andere bedden lagen te slapen.

Richard legt nog een keer uit wie hij is en wat hij wil, en de jongeman zegt: Okay.

Zou u dan misschien met me willen praten? De jongeman haalt zijn schouders op.

Verstaat u Engels?

Yes, zegt hij, maar hij maakt geen aanstalen om Richard binnen te laten. Misschien is hij bang om met Richard alleen in een kamer te zijn.

Richard zegt: Zullen we naar buiten gaan, naar een tearoom?

De jongeman haalt weer alleen zijn schouders op.

Er is zo veel onzekerheid aan beide kanten, denkt Richard, aan zijn eigen kant en waarschijnlijk ook aan de kant van de vluchteling. Maar net als Richard zich wil verontschuldigen en weer wil gaan, doet de jongen toch een stap naar voren, knikt naar Richard, doet de deur achter zich dicht en volgt hem – gewoon zoals hij is: zonder zijn haar te kammen, zonder een tas te pakken en in een jasje dat veel te dun is.

Richard heeft er niets op tegen het gebouw een keer te verlaten om een gesprek te voeren. De kamers die hij tot nu toe heeft leren kennen, worden al tot de nok bewoond door geesten. Hij weet dat er in de kamer ernaast, in 2020, nog een blauwgeruit, gestreken gordijn voor het raam hangt, maar de rest van de huisraad wordt door plunderende troepen aan diggelen geslagen, het bed gaat kapot en de kast wordt omgekieperd, een paar staan er op de kleren te trappelen, iemand gooit het servies tegen de muur, alleen dat blauwgeruite gordijn, dat voor een Duitse vrouw van 102 door haar kleinzoon is opgehangen, is nog altijd heel en gestreken en werpt op een zonnige herfstdag zijn schaduw in een kamer voor de poorten van Berlijn. In kamer 2017 wachten de geesten van gefileerde vissen op voer, maar alle achthonderd passagiers zijn nog in leven, en beneden bij de uitgang, in de rommelkamer waar Richard en de jongen in het dunne jasje net langslopen, staan stapels houten en metalen stoelen met een rode of gele zitting voor de grote familie die dadelijk bijeen zal komen voor het grote feest Eid Moebarak, vijf vrouwen, vierentwintig dochters en zonen, onder wie Rashid. En Rashids vader.

Geen probleem om met de jongeman naar buiten te gaan, zegt de man in uniform, als hij het tijdstip van vertrek maar hier op de lijst noteert.

In zo'n voorstad van Berlijn heb je niet veel tearooms. Een bakker heeft zijn winkel uitgebreid, hij heeft kort na de hereniging van de beide Duitslanden een serre laten bouwen en verkoopt zijn frambozentaarten, eclairs en schuimgebakjes met slagroom nu achter een toonbank van achtenhalve meter lang. De oude mensen die hier om vier uur met elkaar hebben afgesproken, liggen nu nog thuis onder hun kameelharen deken en houden hun middagslaapje. Er zit maar één gast in de buurt van de toonbank bij een kop koffie de krant te lezen. Richard gaat met zijn jonge gesprekspartner zo

ver mogelijk bij hem vandaan zitten, aan een tafeltje helemaal aan de rand van het glazen vertrek, met uitzicht naar buiten.

Wat wil je drinken? Koffie? Thee? Chocolademelk? Sap of water?

De jongen schudt zijn hoofd.

Wil je taart?

De jongen schudt zijn hoofd.

Een kop thee?

De jongen haalt zijn schouders op.

Kruidenthee, vruchtenthee, groene thee, zwarte thee?

Niets.

Groen? Zwart?

De jongen haalt zijn schouders op: Dan zwart.

En taart?

De jongen schudt zijn hoofd.

Richard bestelt bij de toonbank dus een kop zwarte thee en een cappuccino. Cappuccino heeft hij in de tijd van de DDR nooit gedronken, maar de afgelopen jaren heeft hij het zich in Italië aangewend. Dat er in zijn leven ooit iets zou zijn wat hij zich in Italië heeft aangewend, had hij in de veertig jaar daarvoor niet voor mogelijk gehouden.

Hoe heet je?

Osarobo.

Aha.

En dan wordt de zwarte thee gebracht en de cappuccino met melkschuim, een vleugje cacao eroverheen, op het schoteltje een koekje.

Waar kom je vandaan?

Uit Niger. Later was ik bij mijn vader in Libië.

Suiker in de koffie, die door het melkschuim naar beneden zakt.

Heb je nog familie in Niger?

Een moeder en een zus.

Hou oud is je zus?

Veertien of zo.

Roeren.

En hoe heet ze?

Sabinah.

Bel je hen af en toe?

Nee.

En je vader?

Hoofdschudden.

Praat je met je vrienden van de Oranienplatz over de oorlog?

Soms.

Is er onder hen iemand die je nog van vroeger kent – uit Libië?

Nee, ik heb al mijn vrienden verloren.

Zachte achtergrondmuziek, een vrouw koopt taart, dat is dan
11,60 euro.

Ik heb gezien hoe ze gestorven zijn. Er zijn er heel veel gestorven.

De vrouw gaat met haar taart de winkel weer uit, de glazen
schuifdeur gaat automatisch voor haar open.

Osarobo's thee staat daar onaangeroerd en Richards cappuccino
staat daar ook onaangeroerd.

Life is crazy, life is crazy, life is crazy.

Richard zou graag weten welke vragen naar het land van de
mooie antwoorden leiden.

Ga je af en toe wandelen? Walk, vraagt Richard, maar Osarobo
verstaat de vraag verkeerd, in plaats daarvan verstaat hij work:
werken.

Ja, ik wil werken. Ik wil werken, maar het mag niet.

Richard moet eraan denken hoe Mozarts Tamino op de proef
wordt gesteld en bij elke deur die hij wil openen door een stem
wordt tegengehouden: Terug!

Wat is je moedertaal?

Hausa en Tebu-Tebu.

Wat is hand in het Hausa? Hanu.

En oog? Idu.

Thee? Shayi

Ik? Ni.

Jij? Kay.

Waar heb je in Italië gezeten?

In Napels, in Milaan. In de metro, zegt hij, staan de mensen op en zoeken een andere plaats als er een zwart iemand naast hen komt zitten.

Ook Italië is allang niet meer het land van de mooie antwoorden.

Tja, zegt de jongen en hij plukt aan de huid van zijn handrug alsof hij dat lastige omhulsel eraf wil trekken. Dan kijkt hij uit het raam, naar de bomen, waar nog een paar gele bladeren aan hangen. Met zijn linkeroog is iets niet in orde, dat ziet Richard nu pas omdat de jongen daarvoor geen enkele keer heeft opgekeken.

Wat is er met je oog?

Hoofdschudden. Geen woord. Hij kijkt weer omlaag.

Hoe oud ben je?

Achttien.

En hoeveel jaar al in Europa onderweg?

Al drie jaar.

Denk je weleens aan de toekomst?

Toekomst?

Tot nu toe heeft de jongen niet één slok van zijn thee genomen.

Crazy life, crazy life, crazy life, zegt hij, waarna hij weer zwijgt.

Het is allang duidelijk dat het melkschuim volkomen misplaatst is.

Ik wil weer terug naar mijn vrienden.

Richard weet niet of Osarobo zijn vrienden in het bejaarden-

tehuis bedoelt of de dode vrienden. Richard heeft geen succes bij deze jongen. Maar het gaat er niet om dat hij geen succes heeft. Het gaat helemaal niet om hem.

Dat is dan 4,70 euro, zegt de vrouw en ze kijkt zwijgend naar het tafeltje, waar de koffie en de thee nog volkomen onaangeroerd staan.

Tot aan de kruising waar Richard naar zijn huis moet afslaan, loopt Osarobo zwijgend naast hem, pas als Richard blijft staan om afscheid te nemen, vraagt de jongen plotseling: Geloof jij in God? En hij kijkt Richard voor het eerst aan.

Bij de kruising springt het stoplicht op rood en daardoor wordt het nu heel stil op straat. Richard zegt: Eigenlijk niet. En dat 'eigenlijk' is al een compromis.

Ik begrijp niet hoe iemand niet in God kan geloven, zegt de jongen. Als je in nood verkeert, geloof je in God. Life is crazy. Als ik ziek ben, maakt niet het ziekenhuis me beter, maar God. God heeft me gered, zegt hij, mij heeft hij gered, maar de anderen niet. Dan moet hij toch iets met me van plan zijn?

Nog steeds kijkt hij Richard aan, met een gezond oog en een oog waar iets mis mee is, maar als Richard geen antwoord geeft, laat hij het hoofd weer hangen, zijn jasje is veel te dun voor een Duitse oktober, zijn blik verliest zich weer in het onzichtbare struikgewas waarmee de lucht voor hem is gevuld.

Dertig jaar geleden heeft Richard bij zijn rijexamen een EHBO-cursus gedaan. De hartmassage was veel vermoeiender dan hij zich had voorgesteld.

Is er niet iets wat je graag zou doen als je de gelegenheid had? vraagt hij aan de jongen, alsof het er voor hemzelf op aankomt dat hij hem weer in het leven terugroept, alsof hijzelf iets verliest als deze jongen uit Niger, die hij amper kent, het opgeeft. Graag

zou doen als je de keus had? vraagt hij nog een keer, want alleen al door hem iets te laten wensen zou hij hem in het leven terugroepen. Iemand zover krijgen dat hij weer wil ademen. De rest zou wel in orde komen.

Ja, zegt Osarobo.

Wat dan? vraagt Richard.

Pianospelen, zegt de jongen.

Het stoplicht springt weer op groen.

Pianospelen? Richard denkt eerst dat hij het verkeerd heeft verstaan, maar Osarobo zegt echt: Ja, piano.

Dan hoeft Richard toch alleen maar uit te leggen dat er bij hem thuis een piano staat, dat je, om erop te spelen, nee, geen entree hoeft te betalen, dat Osarobo als hij wil elk moment naar hem toe kan komen. Maandag misschien? Of dinsdag? Woensdag.

21

[...]